

VETERINARSKI SPECIJALISTIČKI
INSTITUT POŽAREVAC

FAKULTET VETERINARSKЕ MEDICINE
UNIVERZITETA U BEOGRADU

ZBORNİK RADOVA

DVADESETOG SIMPOZIЈUMA
SA MEĐUNARODNIM UČEŠĆEM

~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIЈA I REPRODUKCIЈA SVINЈA~

Srebrno jezero - Veliko Gradište, 08. i 09. јun 2023. године
Kongresni centar „Danubia“

VELIKI SPONZOR

SPONZORI

Zbornik radova dvadesetog simpozijuma
sa međunarodnim učešćem
"Zdravstvena zaštita, selekcija i reprodukcija svinja"
Srebrno jezero - Veliko Gradište,
8. i 9. juna, 2023. godine

Organizatori:

Veterinarski specijalistički institut "Požarevac" i
Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu

Izdavač:

SITOGRAF RM, Požarevac
Zmaj Jovina 71

Za izdavača:

Milivoje Ristić

Urednik:

Ana Vasić

Priprema za štampu i štampa

"Sitograf RM" Požarevac, Zmaj Jovina 71

ISBN 978-86-6419-056-5

Tiraž: 200 primeraka

Požarevac 2023.

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

SADRŽAJ

I plenarno zasedanje:

SELEKCIJA I EKONOMIKA U SVINJARSTVU

Jasna Stevanović, Jasna Prodanov-Radulović, Oliver Savić, Branislav Vejnović:
EKONOMSKI ZNAČAJ MALIH FARMI SVINJA U SEKTORU STOČARSTVA -----8

Ivan Radović, Miroslava Polovinski-Horvatović, Mile Mirkov, Željko Ratkov, Savo Malešević:
GENETSKO UNAPREĐENJE U SVINJARSTVU KROZ SISTEM OCENE MESNATOSTI
NA LINIJI KLANJA-----16

*Milan Ž. Baltić, Marija Starčević, Milica Laudanović, Nevena Grković, Marija Mikić,
Branislav Baltić, Jelena Janjić:*
PROIZVODNJA KULTIVISANOG MESA-----22

II plenarno zasedanje:

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA SVINJA

Rutger Jansen:
PREVALENCIA ILEITISA NA LINIJI KLANJA I KAKO POVRATITI EKONOMSKU
DOBIT KROZ VAKCINACIJU -----31

Tomasz Trela:
ILEITIS, ŠIROKO RASPROSTANJENA ALI POTCENJENA BOLEST-----34

Gustavo Moreno Lopez:
TERET RESPIRATORNIH BOLESTI U PROIZVODNJI SVINJA -----36

Tomislav Sukalić, Ivica Pavljak, Ana Končurat, Željko Cvetnić.:
ETIOLOGIJA I PREVALENCIJA PNEUMONIJA SVINJA NA PODRUČJU
SJEVEROZAPADNE HRVATSKE -----38

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

Jelena Maksimović Zorić, Ljubiša Veljović, Dimitrije Glišić, Božidar Savić, Nemanja Jezdimirović, Bojan Milovanović, Jelena Maletić, Ljuljana Spalević, Branislav Kureljušić:
SEROLOSKA ISPITIVANJA INFLUENCE KOD RAZLICITIH UZRASNIH
KATEGORIJA SVINJA UZGAJANIH NA KOMERCIJALNIM FARMAMA -----
-----48

Božidar Savić, Oliver Radanović, Branislav Kureljušić, Nemanja Zdravković, Nemanja Jezdimirović, Bojan Milovanović, Jelena Maksimović-Zorić, Vesna Milićević, Ivan Pavlović, Ognjen Stevančević, Ivan Dobrosavljević:
KLINIČKE I PATOMORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE INFEKCIJE SVINJA SA
STREPTOCOCCUS SUIS-----56

Branislav Kureljušić, Božidar Savić, Nemanja Jezdimirović, Bojan Milovanović, Jelena Maksimović-Zorić, Ivan Dobrosavljević, Jasna Prodanov-Radulović, Dimitrije Glišić, Vesna Milićević, Jovan Bojkovski:
VEZIKULARNI SINDROM KOD SVINJA – SLINAVKA I ŠAP ILI SENEKA VIRUS?----
-----72

Jasna Prodanov-Radulović, Siniša Grubač, Jelena Petrović, Branislav Kureljušić, Jovan Mirčeta, Milijana Nešković:
BIOSIGURNOSNE MERE U EKSTENZIVNOJ PROIZVODNJI SVINJA –ANALIZA
AKTIVNOSTI ČOVEKA KAO FAKTORA U ŠIRENJU AFRIČKE KUGE SVINJA -----
-----79

Ana Vasić, Ivan Pavlović, Oliver Radanović, Branislav Kureljušić, Vesna Milićević:
ZNAČAJ ARTROPODNIH VEKTORA U PRENOŠENJU I EPIDEMIOLOGIJI AFRIČKE
KUGE SVINJA -----86

Miroslav Valčić:
SVINJE KAO REZERVOARI VEKTORSKI PRENOSIVIH ZOONOZA-----94

Jovan Bojkovski, Branislav Kureljušić, Sreten Nedić, Sveta Arsić, Radiša Prodanović, Ivan Vujanac, Aleksandra Mitrović, Ivan Pavlović, Ivan Dobrosavljević, Brako Angjelovski, Jasna Prodanov-Radulović, Renata Relić:
BOLESTI JETRE SVINJA U INTENZIVNOM UZGOJU-----111

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

Ivan Pavlović, Oliver Radanović, Nemanja Zdravković, Božidar Savić, Ana Vasić, Jovan Bojkovski, Ivan Dobrosavljević, Slavonka Stokić-Nikolić, Aleksandra Tasić, Marija Pavlović, Renata Relić:
TREMATODE KOD SVINJA-----115

Aleksandra Tasić, Ivan Pavlović, Ksenija Nešić, Milan Baltić:
KONTROLA KVALITETA PRISUSTVA FOSFATA U DIMLJENOJ SVINJSKOJ PEČENICI-----122

III plenarno zasedanje:

**ISHRANA-SAVREMENA TEHNOLOGIJA GAJENJA I
REPRODUKCIJE SVINJA**

Damir Rimac, Petar Marković, Marijan Matković, Davor Vasiljević:
PRIMENA PRECIZNE ISHRANE I AMINONIR® TEHNOLOGIJE U ISHRANI SVINJA
NA EKONOMIČNOST POSLOVANJA I ZAŠTITU OKOLIŠA-----132

Damir Rimac, Ivan Peh, Damir Maljevac, Đuro Čalić:
BIOHEMIJSKE KARAKTERISTIKE KOLOSTRUMA-----146

Olivera Valčić, Svetlana Milanović, Ivan Jovanović:
ZNAČAJ I INTERAKCIJE MIKROBIOMA GASTROINTESTINALNOG TRAKTA I
METABOLIZMA SVINJA-----158

*Dejan Perić, Radmila Marković, Stamen Radulović, Svetlana Grdović, Branislav Kureljušić,
Dragoljub Jovanović, Dragan Šefer:*
ZNAČAJ ADEKVATNOG NIVOVA CELULOZE U ISHRANI KRMAČA-----165

Ivan Galić, Ivan Stančić, Jelena Apić, Milan Maletić:
CITOPLAZMATSKJE KAPI SPERMATOZOIDA NERASTOVA – ABNORMALNOST ILI
FIZIOLOŠKA POJAVA?-----174

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

Milan Maletić, Jovan Blagojević, Ivan Stančić, Ivan Galić, Dragan Risteovski:

EFIKASNOST PRIMENE PRIRODNIH I SINTENTSKIH PROSTAGLANDINA U
INDUKCIJI PRAŠENJA-NAŠA ISKUSTVA-----182

IV plenarno zasedanje:

BEZBEDNOST HRANE I ZAKONSKA REGULATIVA

Jelena Petrović, Jasna Prodanov Radulović, Jelena Krasić, Jasna Kureljušić, Radomir Ratajac:

REZIDUE VETERINARSKIH LEKOVA I TOKSIČNIH METALA U HRANI, RIZIK ZA
POTROŠAČE U SRBIJI-----198

Jelena Petković, Dušan Simonović, Jelena Krasić:

PREGLED MESA PRIJEMČIVIH ŽIVOTINJSKIH VRSTA NA PRISUSTVO LARVI *T.*
SPIRALIS U RUTINSKOM LABORATORJSKIM RADU-----208

*Jasna Kureljušić, Jelena Petrović, Jelena Petković, Svetlana Mrkovački, Jelena Krasić,
Tanja Bijelić:*

SUMPOR DIOKSID U PROIZVODIMA OD MESA-----216

EKONOMSKI ZNAČAJ MALIH FARMI SVINJA U SEKTORU STOČARSTVA

**Jasna Stevanović^{1*}, Jasna Prodanov-Radulović², Oliver Savić³, Branislav
Vejnović⁴**

¹ Udruženje za stočarstvo i preradu stočarskih proizvoda, Privredna Komora Srbije, Beograd

² Naučni institut za veterinarstvo „Novi Sad“, Rumenački put 20, Novi Sad

³ Veterinarski specijalistički institut Požarevac

⁴ Fakultet veterinarske medicine Beograd, Beograd

*e-mail kontakt osobe: jasna.stevanovic@pks.rs

Kratak sadržaj

Novine agrarne politike Evropske unije (EU) najavljene za 2023. godinu omogućavaju državama fleksibilnost u razvoju strateških planova i prilagodjavanje mera podrške malim farmama, u cilju očuvanja ekonomskog i društvenog dobra koja mala poljoprivredna gazdinstva imaju u sistemu proizvodnje hrane. Navedena fleksibilnost je u direktnoj vezi sa tumačenjem izraza „mala farma“, „porodična gazdinstva“ ili „porodična farma“. Naime, ne postoji opšte prihvaćena definicija porodičnih farmi, a često se navedeni termini koriste na način koji deluje i zbunjujuće. U analizama sa definicijom veličine farme, korišćena su često merenja radne snage na farmi, veličina stada ili ekonomski rezultati, ali najčešći parametar je veličina poljoprivrednog zemljišta za potrebe farme. Prednost navedenog pristupa je očigledan: farma sa manje od 5 hektara (ha) poljoprivredne površine je mala. Međutim poljoprivredni sistem, u okviru jednog gazdinstva nije lako jednostavno prikazati. Na primer, površina poljoprivrednog zemljišta manje od 5 ha, može se kombinovati sa velikom farmom svinja, čineći je velikim poljoprivrednim gazdinstvom. Dakle, pojam male farme se često odnosi na poljoprivredno zemljište, sa brojnim rizicima primenom takve definicije. Prema podacima iz Ankete o strukturi poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji (RS, 2018), ukupan broj svinja je iznosio 3,3 miliona i svinjarstvom se bavilo oko 56,6% poljoprivrednih gazdinstava. Podaci godišnjeg istraživanja o stočarstvu, ukazuju da broj svinja ima opadajući trend, u proseku za oko 75 hiljada grla godišnje. Aktuelan broj grla svinja, na dan 1.12.2022 bio je nešto više od 2,6 miliona svinja (18,4% manje u odnosu na 2018.). Razlika između severnog i južnog dela Srbije uočava se u prosečnoj veličini stada svinja i zajednički trend da se, bez obzira na region, povećava broj gazdinstava sa 1-2 grla svinja, odnosno sa 50 i više, dok se smanjuje učešće gazdinstava sa brojem svinja od 3-49.

Analizom podataka vezanih za uzgajanje svinja u RS, može se zaključiti da je procenat učešća uzgoja svinja u sistemu odgajivačkih piramida oko 20%. Istraživajući mogućnosti za unapređenje sektora, male farme se postavljaju kao osnova uspostavljanja stabilnosti uzgoja svinja. Nameće se potreba za stručnom podrškom nadležnih veterinara postojećih usitnjenih

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

gazdinstava sa uzgojem svinja. Sagledavanjem zdravstvenog statusa stada, osnovni zadatak bio bi očuvanje tradicionalne proizvodnje svinja vezane za lokalitet i mesto uzgoja. Podsticanjem stabilnosti, podstiče se ujedno i ekonomska snaga ovih gazdinstava.

Ključne reči: male farme, veličina stada, proizvodnja svinja i svinjskog mesa

Uvod

Nova Zajednička poljoprivredna politika (u daljem tekstu: ZPP; zbog pandemije COVID-19 i potreba za usvajanjem pravne regulative, primena reformisane ZPP započela je 2023. godine) definisana za period 2021-2027 koncipirana je kroz strateški politički okvir, baziran na devet osnovnih ciljeva, koji se odnose na socijalnu, ekološku i ekonomsku komponentu ZPP, i to: pravednija raspodela dohotka kroz podršku održivom dohotku i fleksibilnosti gazdinstava širom EU sa ciljem poboljšanja prehrambene sigurnosti; povećanje konkurentnosti i produktivnosti na održiv način, kako bi se odgovorilo na izazove veće tražnje u svetu sa ograničenim resursima i klimatskom nestabilnošću; poboljšanje položaja poljoprivrednika u tržišnom lancu; doprinos ublažavanju i prilagođavanju klimatskim promenama, kao i održivoj energiji; podsticanje održivog razvoja i efikasno upravljanje prirodnim resursima, kao što su voda, zemljište i vazduh; dati doprinos zaštiti biodiverziteta, poboljšanju usluga ekosistema i očuvanju staništa i pejzaža; modernizacija sektora poljoprivrede privlačenjem mladih i unapređenjem njihovog poslovanja; promocija zaposlenosti, rasta, socijalne inkluzije i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući bioekonomiju i održivo šumarstvo; unapređenje odgovora poljoprivrede EU na zahteve društva u pogledu hrane i zdravlja, uključujući zdravstveno bezbednu, kvalitetnu i zdravu hranu, smanjenje bacanja hrane, kao i dobrobit životinja.

Studija o budućnosti evropskih farmi predstavljena je u prvoj polovini 2022. godine, a imala je za cilj da napravi pregled efekata pada broja farmi širom EU na evropskom modelu gazdinstava, s tim da instrumenti agrarne politike moraju da prihvate novonastalu rastuću raznolikost profila farmera, te da stimulišu društveno poželjne adaptivne strategije, koje čuvaju multifunkcionalnost same poljoprivrede (studija Direktorata za unutrašnju politiku *Policy Department for Structural and Cohesion Policies* i AGRI Komiteta EU). Naime, evropski model gazdinstava (farmi) izgrađen je na prepoznavanju multifunkcionalnosti i raznolikosti evropskih poljoprivrednih sistema, kao i na ideji da je poljoprivreda u EU ključni dobavljač *javnih dobara*. Skoro svi regioni EU prolaze kroz dugoročne strukturne promene u poljoprivredi – stalno povećanje prosečne veličine farmi (ukrupnjavanje gazdinstava) sa koncentracijom proizvodnje na manjem broju i većim farmama. Prema podacima studije, broj farmi u EU-27 opao je između 2003. i 2016. sa oko 15 na 10 miliona (-32%), pri čemu je pad najveći među malim farmama (<5 ha; -38%) i umeren među srednjim farmama (5 -19 ha, 20-49 ha, 17% i 12% respektivno), broj velikih gazdinstava (>50 ha) je povećan za 7%. Predviđa se da će velika većina regiona EU NUTS-2 biti pod umerenim rizikom od daljeg opadanja

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

broja farmi, dok je 16% pod visokim (8%) ili veoma visokim (8%) rizikom (projekcija od 2016. do 2040.). Preciznije, smatra se da bi do 2040. EU mogla da izgubiti dodatnih 6,4 miliona farmi, što bi rezultiralo preostalim brojem od približno 3,9 miliona farmi širom EU, što je značajno smanjenje od 62% u poređenju sa podacima iz 2016. U skladu sa rezultatima studije, ključne oblasti za delovanje EU, bile bi: evropski model gazdinstava se mora prilagoditi situaciji, kako bi uključio različite profile novonastalih farmi; jasni, eksplicitni ciljevi i ciljne mere za prilagođavanje većoj raznolikosti u profilima farmera i stimulisanje njihovih društveno poželjnih strategija; izbalansirano razmatranje potencijalnih uticaja agrarne politike na strukturne promene farmi; bolja usklađenost sa ciljevima održivog razvoja i generalna revizija agrarne politike sa unapređenim merama ka ruralnom razvoju.

Očekuje se da će novi pristup u okviru mera agrarne politike EU (sa primenom od 2023.) omogućiti značajnu priliku državama članicama, da iskažu fleksibilnost u kreiranju svojih budućih strateških planova, sa ciljem pružanja podrške malim farmama i njihovoj održivosti u lokalnim uslovima. Apeluje se time i na očuvanje ekonomskih, društvenih, i ekološka dobra koja mala poljoprivredna gazdinstva doprinose u sistemu proizvodnje hrane. Navedena fleksibilnost u direktnoj je vezi sa tumačenjem izraza „mala farma”, „porodična gazdinstva” ili „porodična farma” i sl. Naime, ne postoji opšte prihvaćena definicija porodičnih farmi, a ponekad se termini mala i porodična gazdinstva koriste naizmenično što je često bilo i zbunjujuće. Među različitim pristupima, kojim se definiše veličina farme, korišćena su merenja radne snage na farmi, veličina stada ili ekonomski rezultati farme, ali najčešće je uzimana kao parametar veličina poljoprivrednog zemljišta za potrebe farme. Prednost ovakvog pristupa bila je jednostavna, na pr. farma sa manje od 5 ha poljoprivredne površine je mala. Ipak, kompleksnost poljoprivrednih sistema, u okviru jednog gazdinstva nije tako jednostavno prikazati. Kao primer, površina poljoprivrednog zemljišta od manje od 5 ha, može se kombinovati sa velikom farmom svinja, čineći je velikim poljoprivrednim gazdinstvom. Dakle, pojam male farme se često odnosi na poljoprivredno zemljište, sa svim upozorenjima koja dolaze sa upotrebom takve definicije. Uzimajući u obzir različite strukturne i ekonomske dimenzije veličine farme i relativnu važnost poljoprivrede u svakom regionu, neki istraživači su razvili tipologiju malih farmi u Evropi koja pruža sliku malih farmi na regionalnom nivou kako bi se podržale ciljne državne intervencije.

Ekonomsku vrednost farmi, odnosno skrining stanja u agrosektoru, u EU se prati kroz FADN sistem (FADN - *Farm accountancy data network* - Sistem praćenja ekonomskih računa poljoprivrednih gazdinstava u EU). Naime, mogućnost kontinuiranog praćenja ostvarene proizvodnje, strukturnih pokazatelja, dohotka poljoprivrednog gazdinstva, bilansa stanja, finansijskih pokazatelja i uticaja subvencija na tok proizvodnje, predstavlja jedini izvor mikroekonomskih podataka zasnovanih na usklađenim knjigovodstvenim principima farmi. Zasnovan je na nacionalnim istraživanjima i pokriva samo poljoprivredna gazdinstva EU, a koja se zbog svoje veličine mogu smatrati komercijalnim. Struktura evropskih farmi obuhvaćenih FADN-om značajno varira od zemlje do zemlje, a procenjuje se na osnovu vrednosti imovine, broja zaposlenih ili na osnovu korišćenja raspoloživog zemljišta. U skladu

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

ovim istraživanjima u 2018. godini, prosečna veličina farmi bila je 37ha. Međutim, ove prosečne veličine su se značajno razlikovale među državama članicama, u rasponu od 445 ha po farmi u Slovačkoj do 3 ha po farmi na Malti. Više od polovine poljoprivrednih površina koja se koristila u EU bila je u zakupu (56%) u 2018. U 2018. godini cene zakupa poljoprivrednog zemljišta bile su posebno visoke na Kanarskim ostrvima (2.000 EUR), Holandiji (1.170 EUR) i u Danskoj (800 evra). S druge strane, cene zakupa su bile posebno niske u Letoniji i Estoniji (od 44 - 54 evra po ha) i u mnogim regionima sa nepovoljnim uslovima za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, kao što su sušna i planinska područja.

Rezultati analiza sprovedenih u Republici Srbiji

Procenjuje se da je danas učešće stočarske proizvodnje u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji svega 22,5%, dok je biljna proizvodnja zastupljena sa 75,1% a poljoprivredne usluge 2,4%. (prema podacima RZS ukupna vrednost poljoprivredne proizvodnje se procenjuje na 724,3 milijardi dinara). Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, dobijenih na osnovu sprovedene Ankete o poljoprivrednoj proizvodnji, u Republici Srbiji, sa stanjem na dan 1. decembra 2022, u odnosu na stanje na dan 1. decembra 2021, manji je ukupan broj svinja za 7% U odnosu na desetogodišnji prosek (2011–2020), ukupan broj svinja manji je za 11,9%. Prema istom izvoru o broju svinja sa stanjem na dan 23. maj 2022. godine, u odnosu na stanje 1.12.2021. godine, zabeležen je manji je ukupan broj svinja za 8%, svinja u tovu za 20,9% i krmača za 2,2%. U odnosu na prosek (2011–2020) ukupan broj svinja manji je za 6,5%.

U okviru podataka iz predloženog Nacionalnog Programa za poljoprivredu 2022-2024, poljoprivreda predstavlja značajan sektor privrede Republike Srbije, čija BDV učestvuje u ukupnoj BDV sa oko 8%. Zaposleni u sektoru poljoprivrede čine nešto manje od 15% ukupno zaposlenih u Republici Srbiji, pri čemu ovo učešće ima opadajući trend (Početkom poslednje decenije, 2011. godine, ovo učešće je bilo 21,2%, da bi sredinom perioda, 2016. godine, bilo na nivou od 18,6%. Tokom 2020. godine registrovano je učešće u ukupnoj zaposlenosti od 14,6%, odnosno 421,4 hiljade zaposlenih).

Prema Anketi o strukturi poljoprivrednih gazdinstava 2018, broj poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji je 564.541, prosečne veličine (korišćeno poljoprivredno zemljište, u daljem tekstu: KPZ) od 6,2 ha. Čak 99,7% poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji su porodična poljoprivredna gazdinstva, dok pravna lica i preduzetnici kao poljoprivredna gazdinstva učestvuju u ukupnom broju gazdinstava sa svega 0,3%. Poljoprivredna gazdinstva pravnih lica i preduzetnika koriste oko 16% KPZ, dok porodična poljoprivredna gazdinstva koriste 84% KPZ. Skoro 90% obradivog zemljišta je u privatnom vlasništvu. U Republici Srbiji se oko 444 hiljade gazdinstava bavi stočarskom proizvodnjom, što predstavlja oko 76% ukupnog broja gazdinstava (Anketa o strukturi poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srbiji 2018, RZS). Učešće ukupne prodaje proizvoda sa gazdinstava u poljoprivrednoj proizvodnji je indikator koji pokazuje koji je deo proizvodnje

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

poljoprivrednog gazdinstva plasiran na tržište (prodaja na unutrašnjem tržištu, izvoz i prodaja drugim poljoprivrednim gazdinstvima), s obzirom da je glavni deo poljoprivredne proizvodnje namenjen prodaji. U tom smislu, ovaj pokazatelj na posredan način ukazuje na nivo efikasnosti mera uređenja tržišta poljoprivrednih proizvoda. Učešće ukupne prodaje proizvoda sa gazdinstava u poljoprivrednoj proizvodnji stagnira od 2018. godine, i došlo je do pada u odnosu na 2017. godinu (kada je učešće bilo oko 87%).

Prema podacima iz Ankete o strukturi poljoprivrenih gazdinstava u Republici Srbiji 2018. svinjarstvom se bavilo oko 56,6% poljoprivrednih gazdinstava (ukupan broj svinja 2018. bio je oko 3,3 miliona). Broj svinja u 2020. godini dostigao je nivo od blizu 3 miliona grla, od čega su oko 346 hiljada činile krmače. Bruto domaća proizvodnja svinjskog mesa beležila je nivo od 326 hiljada tona, uz prosečnu godišnju potrošnju od 53 kg po stanovniku.

Prema podacima godišnjeg istraživanja o stočarstvu, broj svinja ima opadajući trend, u proseku za oko 75 hiljada grla godišnje. To potvrđuje i aktuelan broj svinja sa i dalje približnom jednakosti u broju svinja po regionima (Srbija -sever i Srbija - jug). Naime, broj grla svinja, sa stanjem na dan 1.12.2022 bio je nešto viši od 2,6 miliona svinja, što je za 18,4% manje u odnosu na situaciju u periodu 2018. godine, kada je sprovedena Anketa o strukturi poljoprivrenih gazdinstava u Republici Srbiji. Ipak, velika razlika između severnog i južnog dela Srbije uočava se u prosečnoj veličini stada svinja, uz kombinovani tip proizvodnje (pre svega sa ratarstvom) i pored zajedničkog trenda da se, bez obzira na region, povećava broj gazdinstava sa 1-2 grla svinja, odnosno sa 50 i više, dok se smanjuje učešće gazdinstava sa brojem svinja od 3-49. Paralelno sa brojem svinja, kada se posmatra trend prirasta svinja i proizvodnje svinjskog mesa, uočava se neznatna razlika u podacima iz 2018 i podacima iz 2022 koje prati zvanična statistika.

Prema dostupnim informacijama Privredne komore Srbije, a na osnovu podataka Agencije za privredne registre u 2022. godini, u stočarstvu i preradi stočarskih proizvoda poslovalo je 9.363 privrednih društava, što čini 6,9% ukupnog broja registrovanih privrednih društava u Republici Srbiji. Pored privrednih društava, poslove u stočarstvu i preradi stočarskih proizvoda, u 2022. godini obavljalo je 10.630 preduzetnika. U delatnosti stočarstva i preradi stočarskih proizvoda zaposleno je 115.731 osoba, što je 5,1% ukupne zaposlenosti u Republici Srbiji.

Sagledavajući sveobuhvatno iznete podatke za period 2018-2022., a po ugledu i na razvijene zemlje EU, uzgajanje svinja u Republici Srbiji bi trebalo nastaviti sa najkvalitetnijim i ekonomski najprofitabilnijim grlima, gde god je to moguće (procenat učešća uzgoja svinja u sistemu odgajivačkih piramida je oko 20%). Ipak, istražujući realne mogućnosti za unapređenje sektora, spravom se postavljaju male farme kao osnova za uspostavljanje stabilnosti uzgoja svinja.

Univerzalno prihvaćeni modeli ruralnih institucionalnih struktura ne postoje, već se prilagođavaju i razvijaju prema potrebama, mogućnostima i specifičnostima određenog područja. Efikasnom zaštitom, postaju podsticaj za investiranje i doprinos ukupnom ekonomskom i privrednom napretku društva.

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

Profitabilnost farmi uzgajivača svinja danas

Jedna od aktivnosti, usmerenih ka unapređenju rasnog sastava priplodnih grla, jesu još uvek važeći, podsticaji za priplodna grla. Ova vrsta podsticaja predstavlja oblik direktnog plaćanja po grlu životinje, koje uključuje kako podsticaje za kvalitetna priplodna grla poznatog porekla, a u sektoru svinjarstva to su kvalitetne priplodne krmače i nerasti. Iznos podsticaja za kvalitetna priplodna grla definiše se u većem iznosu u odnosu na grla koja nisu pod “kontrolom produktivnosti”. Razlog za predlaganje, odnosno primenu ovakvog vida podrške, kreatorima agrarne politike, bio je kontinuirani pad broja priplodnih grla, uz nezadovoljavajući nivo kvaliteta proizvoda - svinjskog mesa (uopšte proizvoda stočarstva). Značajno je bilo održati brojnost priplodnih životinja, kao bazu za dalje uvećanje brojnog stanja.

Efekat primene podsticaja za priplodna grla svinja nije pokazao svoj očekivani rezultat i unapređenje kvaliteta proizvoda dobijenih od ovih životinja, kao i povećanje količina proizvoda plasiranih na domaćem tržištu. Naprotiv, realizacijom ove mere došlo je do osipanja (cepanja) poljoprivrednih gazdinstava koja se bave uzgojom svinja, a nedovoljno kontrolisani uvoz živih svinja dodatno je urušio konkurentnost domaćih proizvođača. Niska cena iz uvoza, direktno je uticala na cenu koštanja na domaćem tržištu, te je došlo i do gašenja ove primarne proizvodnje (uzgoj svinja). Smanjenje ukupne proizvodnje proizvoda (svinjsko meso) manje je u odnosu na pad brojnog stanja svinja. Upravo ukupan pad broja grla svinja, predstavlja glavni razlog za uvođenje podrške i za grla koja nisu pod kontrolom produktivnosti.

Tržišno posmatrano, klasiranje trupova na liniji klanja osnovni je parametar od značaja za plasman svinjskog mesa, pre svega zbog objektivnosti stanja u pogledu ponuda i tražnje, cena, koju je koju je potrebno sagledati prilikom organizacije tržišta. Međutim, postoje određeni izuzeci zbog kojih, na domaćem tržištu, klasiranje trupova na liniji klanja, još uvek nije zaživelo. Ovi izuzeci, prisutni su u slučajevima kada trupovi, polutke i četvrti koji su namenjeni stavljanju na tržište, ne mogu biti predmet klasiranja, iz razloga što na pr. potiču od svinja iz sopstvene proizvodnje, čiji je vlasnik u isto vreme i vlasnik objekta za klanje i za koje nije zaključen ugovor o kupoprodaji. Uvođenje mehanizma ugovaranja proizvodnje imalo bi za cilj i smanjivanje neizvesnosti na najmanju meru. Takođe, klasiranje trupova nije moguće odrediti ako se u objektu za klanje, obavlja manji broj klanja od propisanog minimalanog broja grla (npr. male klanice), kao i u slučajevima kada svinjski trupovi potiču od autohtonih rasa domaćih životinja.

Direktan uticaj na profitabilnost domaćih farmi svinja u Republici Srbiji ima kretanje bolesti Afričke kuge svinja (u daljem tekstu AKS) koja je prisutna više od 3,5 godine, a žarišta su u istočnoj Srbiji i južnom Banatu. U delu agrarne politike i organizacije poljoprivrednog tržišta, Uprava za veterinu nije nadležna, ali je značajno da životinje i proizvodi životinjskog porekla koji se plasiraju budu bezbedni. U okviru nadzora nad zdravstvenim stanjem svinja, odnosno statusom zemlje u kojoj je evidentirana bolest AKS, u skladu sa podacima OIE-a, uvoz svinjskog mesa nije dozvoljen iz zemalja, kod kojih je u populaciji domaćih svinja prisutna zaraza.

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

Praćenje kretanja bolesti AKS u Republici Srbiji vrši se aktivnim nadzorom, organizovanim na kvartalnom nivou, uz pojačane kontrole i nadzor biosigurnosnih mera, koje su u obavezi da imaju sve farme na teritoriji Republike Srbije. Prilikom kontrole biosigurnosnih mera sprovodi se i edukacija farmera, jer fokus uspešne farme svinja, jeste visok stepen zaštite i zdravstveno stanje svinja (zapati bez bolesti), zahvaljujući kome se može podstaći stabilnost proizvodnje odnosno njena profitabilnost.

Ekonomski značaj malih farmi svinja

Male farme svinja čine većinu od ukupnog broja farmi koje se bave uzgojem svinja u Republici Srbiji. To se potvrđuje i rezultatima istraživanjima o strukturi poljoprivrednih gazdinstava iz 2018. Na osnovu ovih podataka, u 2018. godini, ukupan broj porodičnih gazdinstava koji se bave uzgojem svinja bio je 243.602. Dalje, od 1373. pravnih lica registrovanih za uzgoj svinja, bez svinja je 1224 gazdinstava (svega 150 gaji svinje), a od ukupnog broja preduzetnika (272) 250 ne gaji svinje. Na osnovu podataka APR-a, zaključno sa aprilom 2023. godine registrovanih privrednih društava koji se bave uzgojem svinja danas ima 114. što je za 10% manje od 2020.godine, dok je preduzetnika svega 8. (svi ostali definišu se kao individualna gazdinstva koja se bave uzgojom svinja). Šta predstavlja malu farmu zavisi od konteksta. Međutim, poboljšanje uslova malih proizvođača hrane je glavni zadatak.

Danas, domaća proizvodnja svinjskog mesa ne podmiruje potrebe ishrane domaćeg stanovništva. U prilog tome govori podatak da su retke kompanije koje u Centralnoj i Južnoj Srbiji imaju zatvoren sistem proizvodnje svinja i sve je manje farmi krmača. Bez obzira na složenu prirodu procena porekla svinjskog mesa sa manjih farmi, uzimajući u obzir i njihove sopstvene potrošnje, jasno je da mala gazdinstva izdvajaju veći procenat svoje proizvodnje u hranu namenjenu tržištu, kao i da imaju raznovrsniji proizvodni portfolio od većih farmi. Štaviše, uloga malih farmi i povezanost u lancu snabdevanja na lokalnu, pored proizvodnje hrane, ima ključnu ulogu u ruralnim sredinama. Oni se obično povezuju sa zaštitom karakteristika pejzaža, geografskog porekla, biodiverziteta i pojmom obezbeđivanja javnih dobara. Takođe, pomažu u očuvanju identiteta regionalne proizvodnje i nude zapošljavanje u regionima sa manjim mogućnostima. Ipak, sa najvećim izazovima u sektoru poljoprivrede, (kao što su tržišni pritisci i vremenske nepogode, veći naponi za inovativne tehnologije i dr.) suočavaju se upravo male farme. Prethodnih godina, došlo je do nestajanja malih farmi. Nepovoljna demografska promena u ruralnim područjima je deo objašnjenja. Dodatno, male farme (individualna gazdinstva) sa pojavom AKS bila su primorana da napuštaju i prestaju da se bave uzgojem svinja.

Zaključna razmatranja

Tokom godina, uzgajivači svinja su primenjivali genetsku selekciju i unapređivali metode proizvodnje kako bi povećali svoj profit. Međutim, svinjsko meso i proizvodi od svinjskog mesa, trebaju se plasirati na tržište u kratkom vremenskom period, a kao rezultat

DVADESETI SIMPOZIJUM
~ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, SELEKCIJA I REPRODUKCIJA SVINJA~
Srebrno jezero-Veliko Gradište, 08. – 09. jun 2023.

toga, farmeri koji se bave uzgojem svinja imaju ograničenu kontrolu ili ograničeni uticaj na tržišnu cenu koja se dobija za svinje. Stoga je važno smanjiti troškove proizvodnje, kako bi se održala profitabilnost farme i osigurala budućnost farme. Neophodno je da se vodi dobra evidencija stada i proizvodnje kako bi se utvrdile oblasti u kojima se troškovi proizvodnje mogu smanjiti. Prevencija bolesti košta manje od lečenja. Od ključnog je značaja da se proceni zdravstveni program stada sa veterinarom, reguliše primena antibiotika i održavaju programi vakcinacije.

Prioritetan zadatak ove proizvodnje usmeren je na podsticanje održivosti farmi, posebno farmi prasadi i to je jedno od najvažnijih pitanja u proizvodnji svinja u našoj zemlji. Male farme svinja bi trebale posvetiti viši stepen brige o dobrobiti sopstvenih životinja jer samo zdrave svinje mogu obezbediti održivu, ekonomski stabilnu proizvodnju. Na osnovu navedenog, nameće se potreba za stručnom podrškom nadležnih veterinarara sa lokalnim farmerima, odnosno postojećim usitnjenim gazdinstavima koja se bave uzgojem svinja. Apel bi bio, da se posebna pažnja usmeri na zdravlje i dobrobit svih krmača (ne samo grla u kontrolisanoj populaciji), i to pre i tokom perioda prašenja, jer krmača direktno utiče na zdravlje prasića.

Sagledavanje situacije i stalni stručni nadzor zdravstvenog statusa stada, bio bi osnovni zadatak sprečavanja unosa zaraze, ali i očuvanje tradicionalne proizvodnje svinja vezane za lokalitet i mesto uzgoja. Podsticanje stabilnosti, podstiče se i ekonomska snaga ovih gazdinstava. U vezi sa tim, tradicionalni proizvodi poreklom od svinjskog mesa, međusobno se razlikuju i neodvojivi su deo lokalnog identiteta. Polazeći od činjenice da je Republika Srbija bogata raznovrsnošću ovih proizvoda, uočavamo njihove prednosti i specifičnosti, ali i zaštitu od zaborava. Kvalitet ovih domaćih proizvoda, sa ukusom prepoznatljivog geografskog porekla, sačuvao je vekovnu tradiciju i podneblje Srbije iz kojeg dolazi.

Literatura

1. Anketa o strukturi poljoprivrenih gazdinstava u Republici Srbiji 2018; Odluka o programu zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine (Sl. glasnik RS br. 24/21) Republički zavod za Statistiku; <http://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G201918010.pdf>
2. Istraživanje za AGRI komitet - Budućnost evropskog modela poljoprivrede: društveno-ekonomske i teritorijalne implikacije pada broja farmi i farmera u EU; 26-04-2022 PE 699.621 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/699621/IPOL_ATAG\(2022\)699621_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/699621/IPOL_ATAG(2022)699621_EN.pdf)
3. Nacionalni Program za poljoprivredu 2022-2024 <http://www.minpolj.gov.rs/nacionalni-program-za-poljoprivredu-za-period-2022-2024-godine>
4. Zajednička poljoprivredna politika za period 2023-2027 <https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy>
https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-02/factsheet-newcap-environment-fairness_en_0.pdf

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

636.4(082)

614.449.973.11(082)

СИМПОЗИЈУМ са међународним учешћем "Здравствена заштита,
селекција и репродукција свиња" (20 ; 2023 ; Велико Градиште)

Zbornik radova dvadesetog simpozijuma sa međunarodnim učešćem
"Zdravstvena zaštita, selekcija i reprodukcija svinja", Srebrno jezero -
Veliko Gradište, 08. i 09. jun 2023. godine / [organizatori] Veterinarski
specijalistički institut "Požarevac" i Fakultet veterinarske medicine
Univerziteta u Beogradu. - Požarevac : Sitograf RM, 2023 (Požarevac :
Sitograf RM). - 221 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 200.

ISBN 978-86-6419-056-5

а) Свиње -- Здравствена заштита -- Зборници б) Свиње --
Размножавање -- Зборници

COBISS.SR-ID 117103625